ឧបសៅ សង្ហា

លទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យសេរី និងការអប់រំនៅស្រុកខ្មែរ

ពិនិត្យអំពីព្រឹត្តិការណ៍សំខាន់ៗមាននៅស្រុកខ្មែរ

មាតិការឿង

សេចក្ដីផ្ដើម 2
លទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យសេរីជាអ្វី ? 3
ការអប់រំ 7

សេចក្តីផ្តើម

តាំងតែពីឆ្នាំ១៩៨៦មកម្លេះ គេតែងនាំគ្នានិយាយថាទុក្ខនៅស្រុកខ្មែរគឺ កើតមានឡើងដោយសារអ្នកដឹកនាំខ្មែរ បានយកមកអនុវត្ត នូវលទ្ធិប្រជាធិតេយ្យ របស់មហាប្រទេសសេរី ដោយឥតបានធ្វើការអប់រំ ជាមុនដល់ប្រជាពលរដ្ឋខ្លួន អំពីគោលការណ៍ នៃលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ។ គេនិយាយទៀតថា ដោយសារប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរ មានទម្លាប់ដូចប្រជាពលរដ្ឋដទៃទៀត នៅក្នុងដំបន់អាស៊ី រស់ក្រោមទម្ងន់ របបរាជាធិបតេយ្យ អស់ច្រើនសតវត្សមកហើយ បានជាមាន ការលំបាកច្រើន ដើម្បីយល់លំនាំ ក្នុងការអនុវត្តលទ្ធិប្រជាធិតេយ្យ។

យើងសួរ ជាសំណួរច្រើនថា : តើលទ្ធិប្រជាធិតេយ្យជាចំណេះវិទ្យាសាស្ត្រ ? ត្រូវចាំបាច់រៀនវាឲចេះសិន មុននឹងយកវាមកអនុវត្ត ? ហេតុអ្វីក៏គេនាំគ្នាដាក់កំហុសជានិច្ចដល់រាស្ត្រ នៅពេលណាមានបញ្ហាក្នុងការប្រព្រឹត្តលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យក្នុងប្រទេសមួយ ? តើមហាប្រទេសសេរីត្រូវគេយកមកធ្វើជាគំរូដាច់ខាត នៃរបៀបអនុវត្តលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ ?

ហេតុអ្វីបានជាប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរ ដែលជាប្រជាពលរដ្ឋមួយតាមប្រវត្តិសាស្ត្រ គាត់ចេះដឹងច្បាស់ថា អ្វីជាអំពើអាក្រក់

អ្វីជាអំពើល្អ អនុលោមតាមព្រះពុទ្ធសាសនា ធ្លាប់ស្គាល់ភាពរុងរឿងរបស់ជាតិខ្លួន ក៏ដូចជាការអាម៉ាស់មុខដែរ ទៅជាមានការលំបាក យល់អំពីការប្រព្រឹត្ត នៃលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យទៅវិញ ? តើលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ ជាគំនិតដាច់មុខ នៃប្រជាពលរដ្ឋរបស់បស្ចិមប្រទេស ? តើលទ្ធិនេះមាន នៅក្នុងការវិវឌ្ឍន៍ ជាធម្មជាតិ នៃសភាពចម្រើនរបស់មនុស្សជាតិ ?

តើប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរ ធ្លាប់បានឃើញស្នាម លទ្ធិនេះក្នុងប្រវត្តិសាស្ត្រប្រទេសខ្លួនដែរឬទេ ?

លទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យសេរីជាអ្វី ?

លទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យជា លទ្ធិមួយស្រួលយល់បំផុត សំរាប់មនុស្សគ្រប់រូប ព្រោះលទ្ធិប្រជាធិបេតយ្យ មានគោលសំខាន់តែមួយគឺ ការស្រឡាញ់សមភាព : « មនុស្សម្នាក់ៗមានចំណង់ដូចគ្នា ចង់មានសុភមង្គល អត្ថប្រយោជន៍ស្គាល់ សេចក្ដីរីករាយ មានសេចក្ដីសង្ឃឹមក្នុងជីវិត »។ ចំណង់នេះជា ចំណង់ជាធម្មជាតិ របស់មនុស្សគ្រប់រូបនៅក្នុងសង្គម។ តែចំណង់ជា ឯកត្តភូតទាំងឡាយនេះ ក្នុងលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ គឺជា ចំណងសំរាប់ បំរើប្រយោជន៍ដល់ប្រជាជាតិខ្លួន ដែលមាន នៅក្នុងគតិនីតិជនគ្រប់រូប ដែលគាត់ ទុកមាតុភូមិជា វិជាតមាតា (មាតាបង្កើត)

ជាអ្នកមានគុណ ត្រូវសងបំណុលដ៏ធំមហិមា មិនអាចអស់បានក្នុងជីវិតគាត់។

តែយើងដឹងថា ក្នុងសង្គមសេរីនិមួយៗ តែងតែមានអ្នកក្រ និង អ្នកមាន រស់នៅជាមួយគ្នា, ដូច្នេះត្រូវមានច្បាប់មួយដើម្បីការពារ នូវសមភាពក្នុងសង្គម។ បើប្រសិនអ្នកតែងច្បាប់ធ្វើច្បាប់ណា តម្រូវឲអ្នកក្រ តាមស្វែងរកមធ្យាបាយចេញពីភាពក្រីក្រជាអសារ (ចេញមិនរួច) និង ធ្វើឲអ្នកមាន អត់ទ្រាំពុំបាន, ច្បាប់នោះប្រកដ ជាវាពុំអាចគង់វង់បាននោះឡើយ ព្រោះច្បាប់នោះ មិនមែនជាច្បាប់សំរាប់ការពារប្រជាពលរដ្ឋនោះទេ។ ច្បាប់ល្អក្នុងលទ្ធិប្រជាធិបេតយ្យសេរីគឺ គ្រប់ច្បាប់ណាការពារអ្នកក្រឲអាចមានលទ្ធភាព កាត់ចោលបាន នូវសេចក្តីទុក្ខលំបាក កើតមានពី សេចក្តីក្រីក្ររបស់គាត់ និង ឲអ្នកមាន មានសិទ្ធសេរីភាព ស្វែងរក ទ្រព្យជាធម្មតាបាន តែទប់ស្កាត់មិនឲអ្នលមានទ្រព្យនោះ រំលោភលើអ្នកក្រ និង ច្បាប់រដ្ឋបាន។ បើនិយាយឲស្រួលយល់គឺ ច្បាប់កំរិតការរស់នៅអ្នកគ្មានទ្រព្យឲមានជីវភាពថ្លៃថ្នូរ ជាប្រជាពលរដ្ឋ ដែលយើងឲឈ្មោះថា « សុភមង្គល ជាអប្បបរិមាញ ក្នុងជីវភាពរស់នៅ » និង កំរិតទ្រព្យសម្បត្តិអ្នកមានទ្រព្យ កុំឲល្មោភខ្លាំងនឹងទ្រព្យសម្បត្តិ ឲវាក្លាយទៅជា សេចក្តីក្តៅក្រហាយរបស់ប្រជាពលរដ្ឋ ព្រោះថា វិសមភាពសំខាន់ក្នុងសង្គមគឺសេចក្តីល្មោភខ្លាំងនឹងទ្រព្យ ដែលនាំឲ ខូចកិត្តិយដល់

ជាតិ និងជា ទុក្ខវេទនារបស់ប្រជាពលរដ្ឋ។ ដូចយ៉ាងនៅស្រុកខ្មែរបច្ចុប្បន្ននេះ អស់លោកអ្នកកាន់អំណាច គាត់មានទ្រព្យលើគំនរទុក្ខរាស្ត្រគឺ គាត់នាំគ្នា ប្រព្រឹត្តអំពើពុករលួយចំក្តី មិនចំក្តី ដែលនាំឲរាស្ត្រក្តៅក្រហាយ។ ពួកគាត់យកអំណាចរដ្ឋ ធ្វើជារបររកទ្រព្យ បើគាត់ជា រដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងសិក្សាធិការជាតិ គាត់ប្រកបរបរបើកសាលាឯកជន បើជារដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងពាណិជ្ជកម្មគឺ គាត់ធ្វើជាអ្នកជំនួញខាងអាហរណកម្ម និង និហារីយកម្ម បើជា រដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងបរិស្ថានគឺ គាត់ច្បាស់ជាមាន មុខរបររកស៊ីខាងព្រៃឈើ។ ភូមិគ្រឹះ និង ឡានជាន់ទំនើបរបស់ពួកគាត់គឺជាទ្រព្យនាំឲជាតិគ្មានសេចក្តីថ្លៃថ្នូរ និង រាស្ត្រគ្មានកិត្តិយស។ របររបស់បុគ្គលណាមួយ ធ្វើនៅពេលដែលខ្លួនកាន់អំណាចរដ្ឋផងដែរ គេទុក ការប្រព្រឹត្តស្របគ្នានេះ ជា « ទំនាស់ប្រយោជន៍ » (Conflit d’intérêts) ដែលជា ទោសមួយដ៏សំខាន់ ចំពោះអ្នកប្រព្រឹត្ត នៅក្នុងប្រទេសគោរពលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យពិតប្រាកដ។

នៅទីនេះ យើងសង្ខេបបានថា លទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ មិនមែនគ្រាន់ជា គំនិតសមភាពនោះឡើយ គឺវាជា អំពើដែលត្រូវតែធ្វើ ឲមានដាច់ខាត នូវសមភាពក្នុងសង្គមដែលមានច្បាប់ សំរាប់ការពារប្រយោជន៍ បុគ្គលម្នាក់ៗផង ការពារប្រយោជន៍រួមផង។ ក្នុងចំណុចសមភាពនេះឯង ដែលយើងត្រូវយកមកធ្វើជាគោលសំខាន់បំផុតក្នុង

លទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យសេរី។ តែ សមភាពនេះ វាខុសពី សមភាពក្នុងរបបកុម្មុយនិស្ត និង អំណាចផ្ដាច់ការ ដែល ជា សមភាពគ្មានសេរីភាពបញ្ចេញមតិ និង សេរីភាព នយោបាយ ដែលជា គោលសំខាន់មួយទៀត នៃលទ្ធិប្រជា ធិបតេយ្យសេរី។ យើងដឹងថា ក្នុងរបបរាជានិយមសក្តិ ភូមិ របបផ្តាច់ការនិយម ក៏ដូចរបបកុម្មុយនិស្តដែរ គេ ធ្វើច្បាប់ ដើម្បីបំរើប្រយោជន៍អំណាចអ្នកដឹកនាំ, ច្បាប់ ទាំងឡាយនោះជា ច្បាប់សំរាប់ ធ្វើឲប្រជាពលរដ្ឋខ្លាច និង គោរពដាច់ខាតចំពោះអំណាចរបស់គេ ដែលគេទុក ខ្លួនគេជាម្ចាស់ នៃអំណាចនោះ។ សមភាព គ្មានសេរីភាព ក្នុងរបបផ្តាច់ការជា អាការៈក្រៅ បញ្ឆោត ដូចយ៉ាងរបប បច្ចុប្បន្ននៅកម្ពុជា គេយកទំនៀមទម្លាប់ជាតិ មកធ្វើ មធ្យោបាយ បោកបញ្ឆោតរាស្រ្ត ដើម្បីការពារប្រយោជន៍ គេ, ដូច្នេះគេជ្រើសរើសតែ ទំនៀមទម្លាប់ណា ដែលរលួយ មកប្រើ ដើម្បីបំផ្លាញជាតិ និង ទុកប្រជាពលរដ្ឋ ឲរស់ក្នុង ភាពល្ងង់ខ្លៅ ព្រោះភាពល្ងង់ខ្លៅ នៃរាស្ត្រនេះ វាជាការ ធានាការពារអំណាចគេ។ ក្នុងចំណុចនេះ អ្នកមើលឃើញ ស្រុកខ្មែរតែនឹងភ្នែកគឺ គ្មានគតិ អាចស៊ើកសំដីថា នៅ ស្រុកខ្មែរ មានមហាវិទ្យាល័យខ្នាតអន្តរជាតិដ៏ច្រើន ចុះ ហេតុអ្វីបានជា យើងយល់ឃើញថា អ្នកកាន់អំណាច បច្ចុប្បន្ន មានបំណងឲរាស្រ្ត រស់នៅក្នុងសេចក្តីល្ងង់ខ្លៅ ?

ការអប់រំ

ការអប់រំក្នុងលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យសេរី និង នៅក្នុងរបប ផ្តាច់ការ :

ក្នុងមតិនេះហើយ ដែលយើងចង់លើកមកពិចារណាដែរ អំពីការអប់រំ ក្នុងលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យសេរី និង ក្នុងរបប ផ្តាច់ការ។ យើងដឹងថារបៀបអប់រំមានច្រើនយ៉ាង :

អប់រំឲខ្លាច, អប់រំឲនៅតែល្ងង់, អប់រំឲគ្រាន់តែចេះតាម គ្រូថា, អប់រំបង្កើតប្រាជ្ញា, អប់រំជាតិ។ ការអប់រំទាំង៥យ៉ាង នេះសុទ្ធតែមាន គោលដៅវាច្បាស់លាស់ ហើយសំរាប់ បំរើ ប្រយោជន៏អ្វីមួយ ដែលអ្នកអប់រំ គេចង់បាន។ យើងគួរ ដឹងដែរថា ការចេះដឹងក្នុងចំណេះណាមួយ ទោះបីចំណេះ នោះ មានលក្ខណ:ជាវិទ្យាសាស្ត្រវិជ្ជាក៏ដោយ មិនប្រាកដ ជានាំបង្កើត នូវប្រាជ្ញាដល់អ្នកចេះដឹងនោះឡើយ ព្រោះថា ចំណេះជា មេរៀនមានក្បួនរួចស្រេច តម្រូវឲអ្នករៀន មានសតិចំណាំ ដើម្បីរៀនឲចាំ នូវអ្វីដែលអ្នកបង្រៀន គាត់ដាក់ឲរៀន, បើអ្នករៀនណា មានសតិចំណាំច្រើន គេ អាចនឹងចាំបានច្រើនក្នុងមេរៀននោះ ដើម្បីនឹងសូត្រ មកវិញ ឲដូចវិជ្ជា ដែលខ្លួនបានរៀន, តែមិនពិតជាអ្នក ចេះនោះ មានប្រាជ្ញា ឬ នាំបង្កើតនូវប្រាជ្ញាអ្វីនោះឡើយ ពីព្រោះប្រាជ្ញា ជាផ្លែផ្កា នៃការសិក្សាពិចារណាដ៏មានជម្រៅ មួយលើវិជ្ជាណាមួយ ដែលខុសពីការរៀនសូត្រ ដែលដាក់ឲ

រៀនចេះ ចំណាំដោយយកសតិចំណាំ ជាឃ្លាំងទុកចំណេះ។ ប្រាជ្ញា ជាសម្ថភាព នៃការបង្កើត, ការពិចារណា ក្នុងគុណធម៌សំរាប់ការចំរើន នៃមនុស្សជាតិ, ឯចំណែកការចេះ ជាសតិចំណាំ នៃចំណេះ ដែលមាននៅក្នុងសង្គមជាតិ វិញ, អ្នកចេះមុខវិជ្ជាណាមួយ អាចនៅជាមនុស្សល្ងង់ គ្មានប្រជ្ញា។ តែអ្នកមានប្រជ្ញាក្នុងគុណធម៌ពុំអាច ជាមនុស្សល្ងង់បាននោះឡើយ, តែប្រាជ្ញា ដែលគ្មានគុណធម៌ ជាភាពល្ងង់ខ្លៅ ជាទីបំផុត អាចទុកវា ជាសត្រូវចំពោះមនុស្សជាតិទៀតក៏បានដែរ។

មុននឹងចូលក្នុងអន្តរវត្ត នៃការអប់រំ យើងសូមនាំអ្នកអាន ត្រឡប់ទៅមើលវិស័យនេះ ជាសង្ខេប មាននៅក្នុងអតីតកាលជាតិខ្មែរបន្តិចសិន ដើម្បីងាយស្រួលនឹងតាមដានអំពីការវិវឌ្ឍន៏ នៃវិស័យនេះ នៅក្នុងសង្គមខ្មែរ។ ដូចយើងធ្លាប់បានសរសេរ រួចមកហើយថា ធាតុសង្គមខ្មែរក្នុងអតីតកាល ជាសង្គមសក្តិភូមិ ដែលមានការអប់រំឲខ្លាចផង ឲនៅតែល្ងង់ខ្លៅផង និង ឲចេះស្ញូត្រតាមគ្រូថាផង។ មុមទាំងបីនេះ ជាគ្រឹះ នៃរបបរាជានិយមសក្តិភូមិ ដែលគេធ្វើសំរាប់តែរក្សារបបគេ ឲមានជីវិត ជាអនន្ត។ ការអប់រំឲខ្លាចគឺ ឲរអារាងចាលនឹងធ្វើអ្វីប្រឆាំងអ្នកដឹកនាំ ដូចយ៉ាងគេអប់រំរាស្ត្រ ឲខ្លាចស្តេច ទុកស្តេចជាមនុស្សប្រសិទ្ធិស្មើនឹងអទិទេព ឥតអាចរិះគន់បាននោះឡើយ។ ការបិទសិទ្ធិសេរីភាព ឲចេះគិតពិចារណាអំពី

សកម្មភាព នៃអ្នកដឹកនាំនេះឯង ជាការអប់រំ ឲរាស្ត្រ រស់ក្នុងភាពល្ងង់ខ្លៅជានិច្ច, មើលឃើញតែភាពល្អ ដែលអ្នកដឹកនាំ គេធ្វើសំរាប់តែរកប្រយោជន៏គេតែប៉ុណ្ណោះ ដូចយ៉ាង ការកែឆ្នៃហេតុការណ៏មិនពិត ឲទៅជាប្រវត្តិសាស្រ្តជាតិ សំរាប់បំរើប្រយោជន៏នយោបាយរបស់គេ។ ដើម្បីរកអ្វីដែលគេចង់បាន គេនាំគ្នាបង្កើតការអប់រំរាស្ត្រ ឲចេះតែស្ងូត្រតាម តែគេតម្រូវឲចេះស្ងូត្រតែប៉ុណ្ណោះ ដូចយ៉ាងគេតែងដំបូន្មានទាំងឡាយឲគោរព ដើម្បីកាច់មនុស្ស ឲរស់នៅក្នុងហ្វូងមនុស្ស ដែលគេផ្សាំងបានសំរាប់ប្រើប្រាស់ដូចបសុសត្វនោះឯង។ របបរាជានិយមសក្តិភូមិ តែងតែយកទំនៀមទម្លាប់អំណាចរបស់គេ ទុកជាទំនៀមទម្លាប់ប្រជារាស្ត្រផង ទុកជាប្រពៃណីជាតិផង ដូច្នេះគេយកការអប់រំទាំងបីយ៉ាងនេះ ជាពុម្ពសំរាប់អំរំប្រជារាស្ត្រ ឲក្លាយជាប្រជារាស្ត្រងាយដឹកនាំ ដើម្បីស្រួលរកប្រយោជន៏គេគឺអំណាចផ្តាច់ការ។ យើងគួរដឹងដែរថា ទំនៀមទម្លាប់ជាចំណេះ កើតមានឡើង ពីការធ្វើឡើងវិញ នូវអ្វីមួយជាច្រើនដង រហូតការធ្វើនោះ វាក្លាយជាទម្លាប់ដែលត្រូវធ្វើហើយ ទម្លាប់អស់រយះពេលដ៏យូរអង្វែង ក៏ក្លាយទៅជាទំនៀមទម្លាប់ របស់មនុស្សមួយក្រុម រស់នៅក្នុងសង្គមមួយ ឬ នៅត្រង់ទីកន្លែងណាមួយ។ ដូច្នេះទំនៀមទម្លាប់មិនមែនជាចរន្ត នៃភាពទំនើប វាចិតនៅក្នុងដៃមនុស្សស្រករក្រោយៗមក ដែលកំពុងរស់នៅក្នុងសង្គមថ្មី ដែលវា

តម្រូវឲ្យខ្លួន រស់តាមលំនាំថ្មី ដែលវាអាចមាន ភាពផ្ទុយពីទំនៀមទម្លាប់ ដែលខ្លួនធ្លាប់បានស្គាល់។ ភាពផ្ទុយនេះហើយ ដែលរបបរាជានិយមសក្តិភូមិ គេទុកវាជា សត្រូវរបស់គេ ហើយដើម្បី រក្សាទំនៀមទម្លាប់ ទោះបីវាលែងប្រើបានក៏ដោយ តែវាជាសេចក្តីសុខរបស់គេ ដូច្នេះ គេនៅតែរក្សា ការអប់រំទាំងបីយ៉ាង ដែលយើងបានរៀបរាប់ខាងលើ ដែលជា ដំបូន្មាន ឲចេះកោតខ្លាចអំណាចគេតែប៉ុណ្ណោះ។

តើ នៅក្នុងស្រុកខ្មែរគ្រប់សម័យ ធ្លាប់មានការអប់រំជាតិដែរឬទេ ? ក្នុងរបបរាជានិយមសក្តិភូមិ ក៏ដូចរបបសង្គមរាស្ត្រនិយម (១៩៥៦-១៩៧០) ក៏ដូចរបបខ្មែរក្រហម (១៩៧៥-១៩៧៩) ក៏ដូចរបបនៅក្រោម អាណាព្យាបាលយៀកណាម (១៩៧៩-១៩៨៩) ការអប់រំជាតិ គ្មានមាននោះឡើយ ព្រោះថា ការអប់រំជាតិ ជាការអប់រំប្រជាពលរដ្ឋ ឲស្គាល់សិទ្ធិ និង កាតព្វកិច្ចរបស់ខ្លួននៅក្នុងប្រជាជាតិ ដូច្នេះការអប់រំជាតិ មិនមែន ជាការឲដំបូន្មាន ឲខ្លាចនោះឡើយ តែផ្ទុយទៅវិញ ជាការអប់រំឲមានសេចក្តីក្លាហានក្នុងការបញ្ចេញមតិ និង ហ៊ានចូលរួមយ៉ាងសកម្មក្នុងគ្រប់សកម្មភាពសង្គម ដែលអាចនាំឲប្រជាជាតិ មានការចម្រើន តាមកន្លងគុណធម៌គ្រប់វិស័យជាតិ។ ទោះបីមានការបង្កើតសាលារៀនច្រើន គ្រប់លំដាប់សិក្សាយ៉ាងណាក៏ដោយ តែការអប់រំនោះ មិនមែន

ជាការអប់រំជាតិ ព្រោះថា ការអប់រំជាតិ ជាការអប់រំ នាំឲ្យប្រជារាស្ត្រមានប្រាជ្ញា ដើម្បីឲ្យបុគ្គលម្នាក់ៗ ក្លាយជាការីរបស់ជាតិ ទទួលការខុសត្រូវ ចំពោះខ្លួនឯងផ្ទាល់ផង និង វាសនាជាតិផង។ ដូច្នេះសាលារៀន ដែលមានច្រើននោះគឺគ្រាន់ជា អាគារឥតព្រលឹងជាតិនោះឯង។ ការអប់រំ ដែលនាំបង្កើតប្រាជ្ញា លុះត្រាតែការអប់រំនោះ ស្ថិតនៅក្នុងសង្គមមួយ ដែលឲ្យតម្លៃ ទៅលើសេរីភាព, សមភាព នៃសមាជិកខ្លួន។ ការអប់រំ ទោះបីមានកំរិតបច្ចេកទេសខ្ពង់ខ្ពស់យ៉ាងណាក៏ដោយ តែវាស្ថិតនៅក្នុងសង្គមពុករលួយ ក្នុងប្រទេស ដឹងនាំដោយអំណាចផ្តាច់ការ ពិតជាពុំមែនជា រស្មីសំរាប់ជាតិនោះឡើយ ព្រោះអ្នកចេះ, ចេះត្រឹមតែសូត្រតាម និង បំរើប្រយោជន៍អ្នកដឹងនាំតែប៉ុណ្ណោះ ដូចយ៉ាង ការអប់រំនៅក្នុងរបបកុម្មុយនិស្តអប់រំប្រជាពលរដ្ឋ ឲ្យបំរើតែមនោគមវិជ្ជា នៃគណបក្សដឹកនាំ ឲ្យរាស្ត្ររស់ជាទាសទាសីដាច់ថ្លៃ របស់អំណាចផ្តាច់ការ របស់បក្សកុម្មុយនិស្តតែប៉ុណ្ណោះ ដូចយ៉ាងនៅប្រទេសកូរ៉េខាងជើង ធ្វើកាំជ្រួចបាញ់បានចម្ងាយឆ្ងាយសំរាប់តែបង្ហាញ នូវកិត្យានុភាព នៃរបបដឹកនាំ ប៉ុន្តែរបបនេះបង្កើត នូវទុរ្ភិក្សក្នុងសង្គម នាំឲ្យរាស្ត្រ រស់ក្នុងទុកវេទនាជាទីបំផុត។ ម្យ៉ាងទៀតដែរ ដូចនៅប្រទេសចិនកុម្មុយនិស្តគេបង្កើត ដំបន់សេដ្ឋកិច្ចពិសេស សំរាប់ធ្វើជាទូកញ្ញកតាំងទំនិញប្រណិតភាព របស់មស្ថិមប្រទេស សំរាប់បំភាន់

ភ្នែក ប្រជាពលរដ្ឋខ្លួនថា ក្រោមការដឹកនាំគណបក្សកុម្មុយនិស្ត ប្រទេសចិន មានការចម្រើនជឿនលឿនអស្ចារ្យ តែការចម្រើននេះ ជានយោបាយបិទបាំងនូវទុក្ខវេទនាជនជាតិចិន ចំនួនយ៉ាងតិច៩០% នៃប្រជាពលរដ្ឋរស់នៅគ្មានសេរីភាព។ ដូចប្រទេសយៀកណាម គេឲជនជាតិគេរាប់លាននាក់ មករស់នៅក្នុងស្រុកខ្មែរ ដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហាទុរ្ភិក្ស និង អត់ការងារនៅក្នុងស្រុកគេ ដែលជាបញ្ហា អាចបង្កើតការបះបោរប្រឆាំងបក្សកុម្មុយនិស្តយៀកណាម ដែលជាគណបក្ស កាន់អំណាច។ ដូច្នេះយៀកណាម គេយកទឹកដីកម្ពុជា ជាការដោះស្រាយបញ្ហាសង្គមផង និង នយោបាយគេផង។ រួមសេចក្ដីទៅ ការអប់រំក្នុងរបបកុម្មុយនិស្ត ក៏ដូចនៅក្នុងរបបផ្ដាច់ការ ជាការអប់រំគ្មានការបង្កើតប្រាជ្ញា ដល់ប្រជាពលរដ្ឋនោះឡើយ, តែផ្ទុយទៅវិញគឺជា ការអប់រំឲប្រជាពលរដ្ឋខ្លាចផង នៅល្ងង់ជានិច្ចផង និងចេះតែសូត្យ តាមតែអ្នកដឹកនាំ គេបង្រៀនឲសូត្យផងតែប៉ុណ្ណោះ។

គួរដឹងដែរអំពីការអប់រំ នៅស្រុកខ្មែរ ក្នុងរបបអាណាព្យាបាលបារាំង (១៨៦៣-១៩៥៣) :

ពិតណាស់ហើយ បារាំង គេនាំវិទ្យាសាស្ត្រវិជ្ជាចូលស្រុកខ្មែរ ដើម្បីបង្រៀនយុវជនខ្មែរឲបានចេះដឹងអំពីមុខវិជ្ជានេះ, តែបារាំង ឥតបានកែទម្រង់សង្គម និង របបដឹកនាំខ្មែរ

ដែលមាន លក្ខណៈសក្តិភូមិ ដើម្បីឲប្រទេសខ្មែរក្លាយជាប្រទេសសម័យនោះឡើយ។ ដូច្នេះការអប់រំថ្មី ដែលបារាំងយកមកធ្វើក្នុងសង្គមចាស់គឺគ្រាន់តែមាន បំណងយកវិស័យអប់រំខ្មែរ មកធ្វើកម្មសិទ្ធិរបស់បារាំង ដើម្បីបំរើប្រយោជន៏អំណាចអាណានិគមបារាំងតែប៉ុណ្ណោះ។ ដូច្នេះការអប់រំថ្មីនេះ វាគ្មានបានជួយបង្កើត នូវប្រាជ្ញាអ្វីនោះឡើយ ដល់ប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរ មិនតែប៉ុណ្ណោះបារាំងថែមទាំងយកភាសាខ្លួន យកមកធ្វើជាយាន សំរាប់អប់រំយុវជនខ្មែរ ក្នុងមធ្យោបាយ សំរាប់កំទេចប្រលឹងជាតិខ្មែរដែលមាននៅក្នុងភាសាជាតិ។ ក្នុងចំណុចនេះ យើងដកស្រង់សក្ខីកម្ម របស់លោក ប៊ុណ្ណ ចន្ទម៉ុល ដែលលោកបានសរសេរទុកក្នុងសៀវភៅមួយមានចំណងជើងថា « គុកនយោបាយ » មានសេចក្តីដូចខាងក្រោមនេះ :

ការតស៊ូចាប់ធ្វើដំបូងតាមផ្លូវសារពត៌មាន :

...គ្រានោះ ទើបមានវី រជនអ្នកស្នេហាជាតិមុតមាំមួយចំនួន ឥតខ្លាចគុកច្រវ៉ាក់ ឥតខ្លាចបោលស្រុក ឥតខ្លាចស្លាប់ មុនដំបូងបានលបលាក់ ដឹកនាំបបួលគ្នីគ្នា ឲធ្វើការតស៊ូ ប្រឆាំងនឹងបារាំង យកឥស្សរភាពពីវាមកវិញក្នុងពេលដែលបារាំង កំពុងមានអំណាចនៅឡើយ គឺថាចង្កូម ឬ ធ្នុង វានៅពេញមាត់ស្រួចលែមនៅឡើយ វាចង់ធ្វើអ្វីយើងក៏បានតាមចិត្តវា ឥតអ្វីទប់បានឡើយ។

ការតស៊ូនេះ ចាប់ផ្តើមដំបូងក្នុងឆ្នាំ១៩៣៦ តាមផ្លូវសារព័ត៌មានមួយ ឈ្មោះថា «សារពត៌មាននគរវត្ត», សារព័ត៌មាននេះ បានពន្យល់ ណែនាំ ដាស់ស្មារតី បងប្អូនខ្មែរយើង ដែលដេកលក់ ដែលរងកម្មវេទនា ដែលបាក់ស្បាតផ្លាប់ខ្លាចបារាំងដាក់គុក ឬ សម្លាប់ ឲភ្ញាក់ស្មារតីឡើង ឲចេះស្នេហាជាតិ ឲចេះតស៊ូឥតខ្លាចស្លាប់ ដើម្បីយកឥស្សរភាពពីបារាំងមកវិញ ដែលវាបានដណ្តើមពីយើងជិត១០០ឆ្នាំហើយ។

កាសែត «នគរវត្ត» ចាប់ចេញដំបូងតែពីរដងទេក្នុងមួយអាទិត្យ...។ លោក ប៉ាច ឈឺន កាន់កាប់មុខងារជាចាងហ្វាងកាសែត ត្បិតលោក ជាវីរជនម្នាក់ស្នេហាជាតិមុតមាំក្នុងបណ្តាក្រុមបដិវត្តន៏ទាំងអស់។ ឯលោក ម៉ៅ ហុង បានតម្រូវឲធ្វើ ជាគណនេយ្យករ ត្បិតលោកក៏ជាមនុស្សត្រង់ ហើយជាអ្នកស្នេហាជាតិដែរ។ ចំណែកអ្នកនិពន្ធ មានលោក ស៊ឹង ង៉ុកថាញ់ លោក ប៉ាច ឈឺន លោក ស៊ីម វ៉ារ លោក ពិទូរ កៈសេម និង លោក ជុំ មួង។ ក្រោយទើបមាន លោក មហា ញ៉ុក ថែម និង លោក មហា សាមន ចូលជួយទៀត។ កាលកាសែតនគរវត្ត ចេញដំបូងអ្នកដែលអាន ភាគច្រើនមានតែអ្នកក្រីក្រ និង កម្មករដែលពុំសូវ ចេះភាសាបារាំង អានកាសែតភាសាបារាំងមិនបាន។ ឯអស់លោក និង ចិថុង គេមិនយកភ្នែកបៀតទេ ដោយគេមើលងាយ ស្អប់ខ្ពើមអក្សរជាតិ។ ជា

ពិសេសគឺ អស់លោកជាន់នោះ អានអក្សរខ្មែរ ពុំបានផង ត្បិតមិនខំរៀនអក្សរជាតិទេ គេខំរៀនអក្សរបារាំង ត្បិតអក្សរបារាំង មានតម្លៃខ្លាំងណាស់ជាន់នោះ ឯអក្សរខ្មែរចុះទាបដល់ថ្នាក់ក្រោមសូន្យ។ គេមើលតែកាសែតបារាំងឈ្មោះ ឡាវេរីតេ (La Vérité) ,អូពីនីញ៉ុង (Opinion), អាំប៉ាស្យាល់ (Impartial) និង « Presse de Saigon » ជាដើម។ បើចង់មើលការសែតខ្មែរ ដោយឮល្បីថាល្អមើល គេបត់ដាក់ពីក្នុងកាសែតបារាំង កុំឲគេមើលឃើញ ខ្លាចថាអន់ ឬ មិនចេះបារាំង...។

« ជាន់នោះ អ្នកណា មិនចេះអក្សរបារាំង ចេះតែអក្សរខ្មែរ ឥតបានការអ្វីធ្វើនឹងគេទេ ត្បិតគេប្រើតែអក្សរបារាំង ទោះខាងរាជការក្តី ខាងជំនួញក្តីដូចគ្នា។ អ្នកនិយាយបារាំង ហ៊ឺហាណាស់ ដូចទេវតា ចុះពីស្ថានសួគ៍។ ធ្វើពាក្យបណ្តឹង ឬ សុំអ្វីៗ ត្រូវតែធ្វើជាបារាំង ទោះខាងរាជការខ្មែរក្តី ខាងរាជការបារាំងក្តី ប្រើតែអក្សរបារាំងដូចគ្នា។ បើមិនចេះ ត្រូវពឹងគេធ្វើឲទើបបានការ។ មិនមែនតែអក្សរបារាំងទេ ដែលថ្លៃថ្នូរ សូម្បីតែស្រីបារាំងក៏ប្រុសខ្មែរយើង ជាន់ជាយកន្ទេលវាមិនបានដែរ។ និស្សិតខ្មែរដែលបានសញ្ញាប័ត្រខ្ពស់ពីស្រុកបារាំង លុះត្រឡប់មកវិញដោយទាំងប្រពន្ធបារាំងមកផង ដល់សុំធ្វើការក្នុងរាជការ គេមិនឲ គេប្រាប់ថា ទាល់តែលែងប្រពន្ធបារាំងទៅ ទើបឲធ្វើការ។ បុរសនោះ បង្ខំលែងប្រពន្ធបារាំងទៅ ទើប

បារាំង គេឲធ្វើការ ជាមន្ត្រីខាងរាជការខ្មែរ។ ឯនាង បារាំងនោះ ត្រូវគេបញ្ជូនត្រឡប់ ទៅស្រុកបារាំងវិញទៅ។ រឿងនេះមានច្រើនគ្នា តែសូមមិនបញ្ចេញឈ្មោះ។ ឯយួន ដែលជាខ្ញុំបារាំងដូចខ្មែរដែរ ប៉ុន្តែវាមានឥទ្ធិពលជាងខ្មែរ វាក្អេងក្អាងដាក់ខ្មែរគ្រប់កន្លែងរាជការ និង ជំនួញ ត្បិត វាចេះផ្គាប់ផ្គុន់បារាំង ឲស្រឡាញ់វា ស្ដាប់វា ធ្វើបាបខ្មែរ។ ចំណែកឯចិនវិញ ក៏វាឡើងចាងលើខ្មែរណាស់ដែរ ត្បិត ពួកគេច្រើនតែអ្នកមានសម្បត្តិ គេតាំងខ្លួនគេ ខ្ពស់នៅ ស្រុកខ្មែរ ប្រហែលនឹងបារាំងដែរ។ កុំថាដល់ទៅស្រីល្អជា សូម្បី តែស្រីផ្កាមាសចិន ក៏ខ្មែរយើង ពុំអាចភប់ភ័នវាបាន ឡើយ បើបានស្គាល់ចិនជិតដិត ហើយវានាំទៅព្រៃចស្រី ពេស្យាចិន ជាមួយវាទើបបានខ្លះ។ ខ្មែរជាន់នោះ អន់ ជាងយួនចិនទៅទៀត។ សម័យនោះ ដោយអក្សរបារាំង វប្បធម៌បារាំង ផ្សាយឥទ្ធិពល មកលើអក្សរសាស្ត្រខ្មែរ លើ វប្បធម៌ខ្មែរខ្លាំងណាស់ ទៅលើអក្សរសាស្ត្រយើង វប្បធម៌ យើង ក៏រត់ទៅពួនសម្ងំនៅក្នុងវត្តអារាមអស់។ បើកុំតែ បានគុណព្រះសង្ឃខ្មែរ ដែលជាអ្នកទ្រទ្រង់ថែរក្សាទុកឲ បានគង់វង្ស ដល់សព្វថ្ងៃ កុំអីអក្សរសាស្ត្រខ្មែរ រលាយបាត់ សូន្យឈឹងពីប្រទេសកម្ពុជាទៅហើយ។

ចាប់ពីឆ្នាំ១៩៤២មក បារាំងលែងអោយ សរសេរពាក្យខ្មែរ ជាផ្លូវការហើយ គេបង្កើតអក្សររ៉ូម៉ានីហ្សេ (Romanisé) ឬ ក៏ហៅថា កុកងឺខ្មែរ គឺសរសេរពាក្យខ្មែរ ជាអក្សរបារាំងវិញ

តាំងពីរាជការជាន់ខ្ពស់ រហូតដល់ឃុំ។ ការសែតក៏ចេញជាអក្សររ៉ូម៉ានីហ្សដែរ។ ហេតុអ្វី ? មកពីបារាំង គេធ្វើឲជាតិគេ ងាយរៀនផាសាខ្មែរ ដោយសរសេរជារ៉ូម៉ានីហ្ស ត្បិតជាន់នោះ បារាំង គេកំពុងតែដាក់គ្នាគេ មកនៅស្រុកអាណានិគមឲច្រើន ហើយគេ ចង់បញ្ចូលចំណុះគេ ធ្វើជាស្រុកបារាំងផង ហៅថា ប្រទេសបារាំង ឯនាយសមុទ្រ(La France d’outre Mer) គឺគេ ចង់សង្កត់យើង កុំឲរើខ្លួនរួចឲក្លាយជាតិ ទៅជាបារាំងឲអស់ទៅ នោះចេះបារាំងក៏ដោយ មិនចេះក៏ដោយ ដូចនៅ ប៉ុងឌីស៊ីរីចណ្ឌេនាំគរ ។ល។ ជាខេត្ត នៃប្រទេសឥណ្ឌា ដែលក្លឹងក្លាយសញ្ជាតិ ជាបារាំងខ្មៅអស់។ ឯខ្មែរយើងជាន់នោះ និងមុននោះ មានសុំចូកជាតិបារាំងខ្លះដែរ ដោយគេយល់ឃើញថា ជាតិឯងថោកទាបណាស់ ហើយបានទាំងផ្លាស់ឈ្មោះទាំងត្រកូលទៅជាបារាំងអស់ គេសប្បាយចិត្តនឹងដូរជាតិខ្មែរទាបថោកទៅជាជាតិបារាំងខ្ពង់ខ្ពស់ថ្លៃថ្លាទៅវិញ។ ក៏ប៉ុន្តែសូមជ្រាបថានៅជំនាន់នោះ ខ្មែរនៅខិតខំតស៊ូ ប្រើភាសាខ្មែរនៅបានច្រើននៅឡើយ។ ដូចជា ក្រសួងមហាផ្ទៃ យុត្តិធម៌ សិក្សាធិការជាតិ ក្រុមព្រះតម្រួត ។ល។ ជាដើម។ ដល់ពេលទាមទារបានសេរីភាព ឯករាជ្យ ពីបារាំងបានខ្លះនោះ ត្រឡប់ជាប្រើអក្សរបារាំងទៅវិញ។

...ចំណែកជាតិយួន គេដើរទាន់សម័យ គេដេញបារាំងចេញ គេប្រើភាសារជាតិគេជាផ្លូវការ គេឲកុមារា កុមារី

រៀនភាសាអង់គ្លេស។ ពេលជប៉ុនចូលស្រុក គេឲក្មេងនៅ គេរៀនភាសាជប៉ុន។ ឥឡូវនេះ នៅសកលលោកទាំងមូល ប្រទេសដែលទើបបានឯករាជ្យថ្មីៗ គេតែងតែប្រើភាសាជាតិគេ ស្ទើរតែគ្រប់ប្រទេសទៅហើយ ចម្លែកអី តែជនជាតិខ្មែរយើង នៅក្រាញដល់ណាទៀត ? សព្វថ្ងៃសីលធម៌ វប្បធម៌ ទំនៀមទម្លាប់ខ្មែរ ចង់រលំរលាយទៅចង់អស់ពីស្រុកទៅហើយ !

ហេតុនេះ គួរបងប្អូនរួមឈាម មេត្តាជួយគិតឲបានវែងឆ្ងាយរឿងអក្សរជាតិយើងផង។

គុលាការសឹក :

...គេយកទៅដាក់ ក្នុងបន្ទប់តូចល្មមមួយ មួយទទឹងប្រហែល៣ម៉ែត បណ្ដោយប្រហែល៦ម៉ែត។ នៅនោះខ្ញុំឃើញអ្នកទោសជាតិយួន៧នាក់ នៅនោះដែរ។ ពួកយួនសួរខ្ញុំជាភាសាយួនថា គេដាក់ទោសប៉ុន្មានឆ្នាំ ? ខ្ញុំឆ្លើយថា ណាំណាំ(៥ឆ្នាំ) ពួកនោះនាំគ្នាសើចគិលឡើងថា បីឌីកូងឈួងរ៉ូយ ! ខ្ញុំមិនចេះពាក្យ « កូងឈួង » នេះសោះ មិនដឹងថាយ៉ាងម៉េច គិតមិនយល់ន័យសោះ ខ្ញុំថាមិនយល់ទេ ខ្ញុំគិតទៅឃើញថា ក្រែងគេបញ្ជូនទៅពេជ្រនិល ត្បិតនៅស្រុកខ្មែរ មានកន្លែងពេជ្រនិលនេះមួយទេ ជាកន្លែងចាញ់សម្រាប់ឃុំមនុស្សទោសឧក្រិដ្ឋ។ គិតចុះគិតឡើងនៅតែមិនយល់ដដែល។ មិត្តខ្ញុំពីនាក់ទៀតសួរថា គេសើច

រឿងអី ? គេបញ្ជូនពួកយើងទៅណា ? គ្រានោះមានខ្មែរក្រោមម្នាក់ ក្នុងចំណោមយួនទាំង៧នាក់នោះ ដែលខ្ញុំស្មានថា ជាយួនទាំងអស់គ្នា, ខ្មែរនោះអត់មិនបានក៏ឆ្លើយប្រាប់ថា កូងណូងនោះ គឺកោះត្រឡាច!ឮពាក្យថា កោះត្រឡាចភ្លាម ខ្ញុំក៏ភ្ញាក់ខ្លួន ដូចគេកន្ត្រាក់តែម្តង ត្រចៀកហឹងអស់ ស្តាប់អ្វីលែងឮ ហើយដោយនឹកឃើញថា អញម្តងហ្នឹង អស់សង្ឃឹមថានឹងរស់រានមានជីវិតត្រឡប់មកស្រុកវិញហើយ ត្បិតធ្លាប់ឮគេដំណាលតៗមកថា កោះត្រឡាចនោះ នៅកណ្តាលសមុទ្រឆ្ងាយណាស់ ជាកន្លែងដាក់មនុស្សទោសឧក្រិដ្ឋ។ ក្រោយនោះ ខ្ញុំក៏ក្រោកទៅអង្គុយជិតខ្មែរក្រោមនោះ ហើយសួរពីស្ថានភាពកោះត្រឡាច យ៉ាងម៉េចខ្លះ។ គាត់នោះ បានអធិប្បាយសព្វគ្រប់ប្រាប់ខ្ញុំ ហើយគាត់ប្រាប់ថា គាត់ឯងគេដាក់ទោសប្រាំឆ្នាំមិនយូរប៉ុន្មានទេ...

បងប្អូន ជួយពិចារណាមើល ជាតិខ្មែរដូចគ្នាមិនព្រមទទួលស្គាល់ខ្មែរគ្នាឯង មិនព្រមនិយាយភាសាខ្មែរ ប៉ុន្តែដោយអង្គុយស្តាប់ទៅ ប្រហែលជាតឹងទ្រូងណាស់មើលទៅ បានជាគេព្រមនិយាយខ្មែរ មករកខ្ញុំ។ គ្រានោះខ្ញុំសួរទៅវិញថា បងឯងខ្មែរ ម៉េចមិនព្រមនិយាយខ្មែរណែនាំពួកខ្ញុំផង ព្រោះពួកខ្ញុំមិនចេះយួនទេ ! គេឆ្លើយថា និយាយខ្មែរទៅពួកយួន មើលងាយអញ ថាអញជាជាតិខ្មែរ។ សូមបងប្អូនជួយស្តាប់មើលចុះ ជាតិខ្មែរយើង ឲតែចេះភាសា

បរទេសហើយ និយាយតែភាសាគេ លែងនិយាយភាសាខ្លួនឯងសោះ ថាជាតិឯងជាជាតិថោកទាបទៅវិញ។ ដូចយ៉ាងជាតិខ្មែរយើង ដែលចេះភាសាបារាំងសែស ខ្លះជា វរជនផង គេនាំកូនចៅគ្រួសារគេ និយាយតែបារាំងរហូតដល់ភ្លេចភាសាជាតិចោលអស់ ថាជា ភាសាថោកទាបទៅវិញ។ មើលចុះស្រីយួន ដែលយកប្តីបារាំង ដល់មានកូន គេបង្ហាត់ឲនិយាយតែពាក្យយួន ឲស្រឡាញ់ជាតិយួន ខាងម្តាយជាងឪពុក។ បើជាស្ត្រីខ្មែរយើងវិញ បើបានប្តីបារាំងហើយ កូនប្រុសកូនស្រី និយាយតែបារាំង ឥតចេះខ្មែរសោះ អប់រំស្រឡាញ់ជាតិឪពុកជាងជាតិម្តាយ។ បើនិយាយខ្មែរទៅ ខ្លាចគេថាមិនមែនកូនបារាំង។ នេះជា គំនិតខ្ញុំគេតពូជត្រកូលឥតភ្ញាក់រលឹកសោះ។ បើមានជាតិខ្មែរណាភ្ញាក់រលឹក ជួយណែនាំ តាមផ្លូវនយោបាយ ដើម្បីឲប្រទេសជាតិរួចពីទាសភាព មានសេរីភាពឡើងវិញ អ្នកនោះ គេសម្គាល់ថា ជាមនុស្សថោកទាប អាក៏សែឥតខ្លឹមសារ គេឥតហ៊ានដើរជិតទេខ្លាចមានរឿងដល់ខ្លួនគេទៀត...។

យោងតាមសក្ខីកម្ម របស់លោក ប៊ុណ្ណ ចន្ទម៉ុល យើងយល់ឃើញថា ការអប់រំនៅជំនាន់បារាំងត្រួតខ្មែរ វាគ្មានជា រស្មីអ្វីទេ សំរាប់ជាតិខ្មែរនោះឡើយ វាមានតែជួយបន្ទាបវប្បធម៌ជាតិ ភាសាជាតិ ដែលជាហេតុនាំអោយអ្នកចេះដឹងខ្មែរ នាំគ្នាយល់ឃើញថា វប្បធម៌ជាតិ ជាវប្បធម៌ផ្ញើអាយ (បង្កើតក្នុងស្រុក) វាគ្មានតម្លៃល្អ ដូចវប្បធម៌មកពី

បរទេសនោះទេ, តែអ្នកចេះដឹងខ្មែរភ្លេចគិតថា ទោះបីគាត់ឲតម្លៃទៅលើវប្បធម៌បរទេស ខំធ្វើឫក ជាបរទេសនិយាយភាសាបរទេស ជាមួយខ្មែរគ្នាឯង តែជនបរទេសគេទុកគាត់ ជាអ្នកចេះក្រោមគេ ព្រោះគេទុកខ្លួនគេជាគ្រូរបស់គាត់ជានិច្ច។ ការយកវប្បធម៌បរទេស ជាខ្នាតនៃការចេះដឹងនេះឯង វាជារនាំងបាំងអ្នកចេះដឹងនិងប្រជារាស្ត្រថែ កជាពិភពពីរដាច់គ្នា មួយជាពិភពអ្នកចេះ តែគ្មានប្រាជ្ញា មួយទៀតជាពិភពអ្នកល្ងង់ ឥតភ័ព្វវាសនា។ ពិភពទាំងពីរនេះហើយ ជាសង្គមខ្មែរសព្វថ្ងៃនេះ រស់នៅក្នុងឥទ្ធិពលបរទេសផង និង នៅក្នុងភាពល្ងង់ខ្លៅផង ដែលជា កត្តានាំឲជាតិគ្មានប្រាជ្ញា គឺថា គ្មានព្រលឹងជាតិ។

លទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យសេរីជាលទ្ធិមួយ តម្រូវឲមានប្រាជ្ញាជាតិ ដែលជា គ្រឹះរបស់សង្គម សំរាប់ទ្រទ្រង់សេរីភាពប្រជាពលរដ្ឋ។ សេរីភាព ជាកត្តា ធ្វើឲបានប្រសើរ នៃជោគវាសនា របស់ប្រជាពលរដ្ឋ ហើយ នៅពេលណាសេរីភាពនេះមានជំនួយពីអ្នកចេះដឹងគ្រប់វិស័យបច្ចេកទេស ជំនួបនេះ ជាទស្សនវិស័យ គ្មានទីបំផុត សំរាប់សកម្មភាពរបស់មនុស្ស ក្នុងការស្វែងរកការជឿនលឿន នៃសង្គម។ ក្នុងសង្គមខ្មែរ រហូតមកដល់ច្ចុប្បន្នកាល ជំនួបនេះ វាគ្មានមាននៅឡើយ។ ហេតុការណ៍នេះ ដូចយើងបានរៀបរាប់ខាងលើរួចមកហើយ គឺថា សង្គមខ្មែរ ជាសង្គម

សក្តិភូមិ, ប្រទេសខ្មែរ គ្មានមានការអប់រំបង្កើតប្រាជ្ញា និង អប់រំជាតិ ដែលជាការអប់រំ នាំបង្កើតសេរីភាព និង សមភាព។ នត្ថិភាពទាំងឡាយនេះហើយ ដែលជា ឧបសគ្គ សំរាប់បណ្តុះលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យសេរីនៅក្នុងស្រុកខ្មែរ៕